

Et vidnesbyrd om Friedrich Meineckes fremragende plads blandt historikere i vort århundredes første halvdel foreligger der i Walther Hofers 1950 udkomne, godt 550 sider store bog: *Geschichtschreibung und Weltanschauung* med undertitlen *Betrachtungen zum Werk Friedrich Meineckes*. (R. Oldenbourgs forlag, München). Forfatteren er en yngre schweizisk historiker, der i værket viser indgående kendskab både til M.s produktion og til dens forudsætninger i tysk åndsliv og historieskrivning, og som tillige i sine undersøgelser inddrager nyere historiefilosofiske arbejder (således af Benedetto Croce, J. Huizinga og J. Ortega y Gasset) fra andre lande.

Hofer udtaler i sin »Methodische Einleitung«, at han først havde tænkt at give en fremstilling af Meineckes historieopfattelse, men han blev senere mere og mere optaget af problemet om forholdet mellem historieskrivning og verdensanskuelse. Som titlen viser, blev dette bogens hovedgenstand, og M.s værk blev puttet ned i undertitlen, brugt til at verificere den nære forbindelse mellem overtitlens to begreber. Heldig for bogens disposition forekommer denne »udvikling« mig ikke at have været. Det synes mig, at man til tider under læsningen af den systematiske fremstilling temmelig umotiveret ser M. blive draget ind. Det er ikke let med to hovedemner i een bog. Yderligere er fremstillingen bred, og de stundom flere sider lange anmærkninger, et enkelt sted refererende til et notetegn midt i en sætning, letter ikke læsningen.

Men med disse begrænsninger er skildringen klar og tiltalende. Den omfatter foruden indledningen (sml. nedenfor) et afsnit om »Die geschichtstheoretischen Grundpolaritäten«, hvori begreberne individet og det almene, frihed og nødvendighed samt værdier og kausaliteter behandles, og et afsnit om »Der Historismus und seine Grundgedanken«. I dette sidste skildres individualitets- og udviklingstanken. Der sluttes med en bibliografi over M.s bøger og en litteraturfortegnelse. Blandt M.s bøger savnes hans »Erinnerungen 1901—1919« (se H. T. 11 r. III, s. 344 ff), der udkom 1949 og vel kunde være kommet med i et 1950 trykt værk?

Som det vil forstås, finder man ikke i H.s bog nogen sammenfattende biografi af M., hverken nogen (direkte) skildring af hans personlighed eller af hans historiske produktion. Dog giver H. i indledningen som baggrund for brugen af M. i den systematiske fremstilling en »stiliserede Zeichnung« af M.s udvikling, hvis første fase var bestemt af en objektiv idealisme, altså en monistisk verdensanskuelse, men hvis anden fase blev en dualistisk idealisme, en overgang, hidført af den 1. verdenskrig og af den modsætning, der under denne trådte så skarpt frem mellem vester-

landsk og tysk tænkning. Den nye fase i M.s tænkning fandt sit udtryk i det 1924 udkomne værk »Die Idee der Staatsräson«. Forskellen mellem de to faser er så iøjnefaldende, at den slet ikke kan overses — og heller ikke er blevet det. Når H. derimod vil konstatere en sidste, 3. fase, bestemt af nationalsocialismens magt-overtagelse 1933, forekommer dette mig problematisk. H. hævder, at forandringen karakteriseres ved en svækkelse af viljen til politisk og pædagogisk handlen og ved overgang til en kontemplativ og æstetiserende betragtning af historien. Selvfølgelig må det indrømmes, at mulighederne for politisk og pædagogisk virksomhed, når man er emeritus og over 70 (M. er født 1862), og når der hersker totalitært styre, er svækkede, men mon i øvrigt ikke M.s 1946 udkomne lille skrift »Die deutsche Katastrophe« (se H. T. 11. r. II, s. 562 f) vidner tilstrækkeligt mod nævnte betragtninger.

Af indholdet i H.s to hovedafsnit skal jeg kun nævne et par skildringer, hvor M. optræder. Først hans polemik med Karl Lamprecht, der fandt sted midt i 90'erne, og som behandles i kapitlet individet og det almene (Individualismus contra Kollektivismus), dernæst den meget oplysende redegørelse for modsætningsforholdet og polemikken mellem M. og Benedetto Croce (som rationalismens repræsentant) vedrørende det rette indhold af begrebet »Historismus« (se f. eks. s. 393 ff). I forbindelse hermed vil jeg fremhæve den interessante undersøgelse af, hvor sent udviklingsbegrebet optræder i M.s historieskrivning, skønt dette begreb spiller en hovedrolle i M.s sidste store værk »Die Entstehung des Historismus« (1936).

M.s navn optræder, som sagt, i bogens underitei. Men det er de smukke, velvalgte citater fra M.s bøger, der kaster glans over fremstillingen. Læseren af denne belønnes i hvert fald med at få uddybet sit kendskab til M.s gennem godt 6 årtier udførte historiske skribentvirksomhed og til hans forunderligt rige personlighed, i hvilken også »samvittigheden« har sin fulde borgerret.

Holger Hjelholt.

I den fortrinlige Home University Library serie har professor i økonomisk historie ved University of London T. S. Ashton skrevet en lille bog på 167 sider kaldet *The Industrial Revolution 1760—1830* [Oxford University Press 1948]. Det er en i sjælden grad velskrevet syntese, afbalanceret, klar og levende, skabt af en indsigt i emnet, som er erhvervet gennem årelange studier. I indledningen diskuterer Ashton begrebet »the industrial revolu-